

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a budapesti ügyvédi egyesület közlönye.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetési díj:

Félévra 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:

Pesten, Deák-utca 14. szám.

Kiadó-hivatal:

Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok

bérmentve a szerkesztőhöz,

a megrendelések

a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Töredékek a büntetőjog- és hatalomról.

A „Jogtudományi Közlöny“nek folyó évi 20-ik számában „Gyakorlati észrevételek esküdtzékeink körül“ című cikknek érdemes írója, annak elején félreismerhetlenül az általam a magy. tudom. akademiának f. é. márczius 2-án felolvasott és a „Jogtudományi Közlöny“nek f. é. 10. és 11-ik számaiban megjelent „A büntetőjognak alapelveiről“ című értekezésemre utal; miközben röviden olyakat állít, mik az általam említett értekezésemben előadott állításoknak igazságát kétségbe vonni látszanak. Nehogy tehát ama gondolatra adjak hallgatásommal okot, hogy író állításait helyeslem, (qui tacet, consentive videtur), és hogy az azokból támadható hibás felfogást akadályozzam: czélszerűnek tartottam a következőket előadni annál is inkább, minthogy értekezésemben a büntetőjognak alapelveit csak röviden adhattam elő, és az azok feletti fejtegetés az eszméknek tisztábahozatalára szolgálhat alkalmul. Előadásomban szorosán tárgyilag minden harag és pártoskodás nélkül (sine ira et studio) akarok eljárni.

Büntetőjog és büntetőhatalom lényegesen különböznek egymástól; mert valamint általában hatalom nem mindig jog, hanem gyakran valami jogelleni: úgy a büntetőhatalom sem mindig jog, azaz: nem oly valami, mi a jogelvekkel megegyez. *Hatalom* inkább fizikai, *jog* pedig szellemi, észbeli valami. Lehet valakinek hatalma és gyakorolhatja is azt, a nélkül, hogy ahhoz egyszerűsmind joga volna; lehetséges az is, hogy van valakinek a hatalomhoz joga, de azt nem jogosan, hanem jogtalanul gyakorolja. Különösen a jogállamban minden hatalomnak a jogon kell alapulnia, és jogtörvények szerint gyakoroltatnia.

A büntető, valamint egyéb hatalom az államokban a polgárzat keletkezése óta gyakoroltatott; de bizonyára senki sem meri állítani, hogy az mindig a jogelvekkel, a jogosság eszméjével megegyezőleg történt. Ha büntetőhatalom és büntetőjog egy volna, akkor mindazt, mi a büntetőhatalom által végbevitetett, mint jogosan történtet helyeselni kellene; különösen, hogy többet ne említsek, helyeselni kellene mind ama kegyetlen kivégzéseket, kínzásokat, melyeket a római imperatorok, a középkori hatalmasok és belháborukkor a hatalommal bíró győztesek elkövettek és elkövetnek.

A hatalom tény, a jog eszme; a rablás, gyilkolás s egyéb büntettek is hatalom folyamányai, de nem jogos tettek. A hatalom gyakorlata csak úgy helyeselhető, ha az a jog által szabott korlátok között működik. A *jog* tehát az alap, melyen a *hatalomnak* nyugodni kell, hogy az helyeselhető legyen. Ha a hatalom különválna a jogról, megszűnik az az emberiségnek jótevője és védője lenni, és leendő annak ellensége és elnyomója. Miből következik, hogy a büntetőeljárás körül mindenekelőtt a

büntetőjognak alapelveit, vagy ha úgy akarjuk mondani, a büntetőhatalom gyakorlásának jogos elveit, kell megállapítani és a büntetőhatalom gyakorlata csak akkor érdemel helyeslést, ha az a jogelvek szerint kezeltetik; ellenkező esetben a büntetőhatalom jog nélküli erőszakká aljasul. ¹⁾

Én a büntetőjog alapelveinek meghatározásánál *törvényhozói* szempontból indulok, író pedig leginkább a *végrehajtó bírót* veszi figyelembe. A büntetőjog gyakorlatánál egyik *főelvül* azt állítom: hogy az állam a büntetőjognak gyakorlatánál mindenekelőtt az enyhébb eszközöket és módokat használja és csak akkor folya- modják a szigorubbakhoz, ha amazok a büntetőjog céljának létesítésére nem elegendők. Határozottan kimondottam azt is, hogy én a büntetőjognak az államnak többi jogaitól külön vált gyakorlatát, mi az államjogok közti összeütközésre vezetne, nem helyeslem, hanem annak azokkal együttes és összeható gyakorlatát óhajtom, s így a nevelési jognak is odaműködését, hogy a büntetőjognak közvetlen célja: a jogok biztonsága lehetőleg valósítassék.

Az *Eynattenek* és *Ebergényi Juliákra* való hivatkozást illetőleg megjegyzem, hogy *nincs szabály kivétel nélkül*; tehát megtörténhetik, hogy a nevelésnek, tanításnak sincs mindig óhajtott, és különösen a büntettek-től, tartóztató eredménye; de *szabályként* el lehet fogadni azt, hogy jól nevelt és tanított ember nem fog bűnözni. E szabályt támogatja a köztapasztalat is, mely szerint a jól nevelt, műveltebb osztályból ritkák a bűnösök, s ezeknek legnagyobb része a nevelésben, tanításban nem részesült, alsóbb osztályu emberekből való.

De én a kellő nevelésen, tanításon kívül a büntetteknek megelőzésére az állam részéről más, különösen: rendészeti, társadalmi, nemzetgazdasági stb. intézkedéseket is óhajtok, melyek a büntetteknek forrásait, alkalmait lehetőleg mellőzzék, s a nevelésnek ez iránybani jó eredményét elősegítsék. Hol a hiányos nemzetgazdasági intézkedések, például csempészetre, csalásokra, a hiányos rendészeti intézkedések a szesz italoknak mérték- teien használatára, tiltott játékoknak üzésére s egyéb erkölestelenségre tárt kaput hagynak; hol a hiányos társadalmi (házassági) törvények ösztönt szolgáltatnak büntettekre: ott a nevelés, és tanítás maga nem lesz elegendő eszköz a közbiztonság fentartására, a büntettek megelőzésére.

De a szigorú, kegyetlen büntetések sem maguk, a mint ezt a szomorú tapasztalás eléggé tanúsítja. S végre a büntettesről aligha mindig azt nem mondhatni, hogy nem volt jól nevelve; mert nem vezetett oda, hogy indulatait, szenvedélyeit az ész és törvény parancsainak alárendelni képessé tétetett volna, s ennek folytán

¹⁾ A hatalomról és jogról bőven s alaposan értekezett a Törvény- széki Csarnoknak 1866-ki 42. és következő számaiban Csemegi Károly.

a vagyon és élvezetvágy, rangutáni sovárgás, nagyra-vágyás, fényüzés, mik hihetőleg az Eynatteneknél és Ebergényi Juliánál is hatottak, vitték a tettést a büntettek ösvényére.

Egyébiránt nem kell feledni a különbséget az *eszmény* és *valóság* között; de azt sem, hogy a valóságnak igyekeznie kell az eszményt létesíteni, és különösen a büntetőjognak gyakorlatánál oda igyekezni, hogy az az ész s emberiség követelményeinek mindinkább megfeleljen, s a büntetőjog által létesítendő eszményhez napról napra közelebb jusson.*)

Az államnak tevékenysége a *törvényhozói* és *végrehajtoi* jogban pontosul. Jogban szeretem mondani inkább mint hatalomban; mert a jognak biztosítéka a hatalom, mi által a jogot létesíteni szabad és lehet; tehát a joghatalommal kapcsolatos, s az azáltal nemesbül; a hatalom jog nélkül is lehetséges, csak hogy így az csupa önkénynek aljasul.

A végrehajtoi jognak alapja és forrása a törvényhozói jog; a törvényhozói jog, mondhatni: az állam *eszé*, *bölcsessége*, minek kimondatait az életben valósítani a végrehajtoi jognak hivatása. A törvényhozói jog (törvényhozás) a teremtő ész, minek létesítő eszköze a végrehajtoi jog. A törvényhozás a vezér, a végrehajtás az annak rendeleteit létesítő közeg. Ezekből szükségképpen következik, hogy a törvényhozásnak és végrehajtásnak teendője lényegesen különböző.

Valamint általában az államnak működését, ugy különösen a büntető eljárást tekintve, így áll a viszony a törvényhozás és végrehajtás közt. A büntető ügyek körüli végrehajtásnak közegei a büntető bíróságok is, melyeknek hivatásuk jól rendezett államban, hol tehát a törvényhozás által hozott határozott kimerítő, s összevágó törvények léteznek, nem egyéb, mint a törvényeket végrehajtani. (iudicis est iudicare non de lege, sed iuxta legem.) S ezek folytán teljes *igaza van* az írónak, midőn tagadja, hogy a büntető (bírói vagy végrehajtoi) hatalomnak más kötelessége volna, mint a hozott törvényt végrehajtani és végrehajtatni. De tovább *a végrehajtoi jog* ne is igyekezzék terjeszkedni, és különösen ne a törvényhozásnak teendőit magához vonni.

Abból, hogy a törvényhozásnak és végrehajtásnak (bírósnak) teendői egymástól lényegesen különböznek, kitűnik az is, hogy más *készültséggel* kell birni a törvényhozónak, mással a bírónak mint a törvény végrehajtojának; miből ismét kitűnik, hogy lehet valaki jó bíró a nélkül, hogy egyszersmind törvényhozói képességgel birjon. A *törvényhozóban* magasabb és az egész államot, minden viszonyaival együtt áttekintő állásánál fogva, több tudomány, több életismeret és bölcsesség kívántatik; a törvényhozónak irányul az emberiségnek magas rendeltetését, s annak eseményeit kell választania, ha a legmagasabb és legfontosabb emberi hivatásnak kötelessége szerint megfelelni óhajt.

Midőn én a büntetőjognak alapelveiről értekeztem, nem a bírónak, és végrehajtojának hanem a *törvényhozónak* állását tekintettem, és ennek a büntettek körüli teendőit kijelölni igyekeztem, követve ama tudósoknak és emberbarátoknak példáját, kik életöknek feladatául tűzték ki: a büntettek körüli eljárásnak javítását, a büntetőjognak, az észnek és művelt emberi érzetnek megfelelő, tökéletesítését; kik elvállalt eszményök körül hosszú évek során át fáradoztak, tanulmányoztak, és kikerül valóban elmodhatni: multa tulit, facitque inter, fudavit et alsit.

Író azt állítja, hogy a büntető hatalomnak nincs joga, a bűnhönczért közköltségen többet tehetni, meny-

nyi kedvezményben egy fedhetlen életű polgárt részeltet. Itt legyen szabad megjegyezni, hogy a büntető hatalomnak *köre ki sem terjed* a fedhetlen életű polgárokra, hanem csak a büntettesekre; és hogy az államnak teendőit a bűnhönczök körül nem akarom attól feltételezni, hogy mit teszen az a fedhetlen életű polgárokra nézve; mert meg lehet, hogy az állam a polgárokak kellő nevelésével, tanításával semmit vagy igen keveset törődik, mikor a következés az író szerint az volna, hogy tehát az állam a bűnhönczök javítása körül is semmit, vagy igen keveset tegyen.

Egyébiránt mind a büntetőjognak alapelveiről értekezésem, mind pedig e nyilatkozatom csak töredékek, mert az oly fontos és életbe vágó ügyet, mint a büntettek körüli eljárás, ily rövid uton teljesen felvilágosítani, annál inkább kimeríteni nem lehet.

CSATSKÓ IMRE.

A bizonyíték elmélete a magánjogi eljárásban.

II.

Bizonyíték tárgya minden oly tény, esemény vagy körülmény, mely valamely kétes jog tisztába hozatalára döntő befolyással van. Minthogy azonban bizonyításnak szüksége csak akkor forog fenn, ha valamely körülmény a másik fél részéről tagadásba vétetik, a bizonyíték tárgya csak oly tények lehetnek, melyek a felek előtt bizonytalanok. Bizonytalan pedig a bíró előtt minden körülmény, mit a felek összhangzása meg nem állapít még akkor is, ha a bíró mint magán ember azon körülményről biztos tudomással bir, a tárgyalási elv ezen főszabálya értelmében: quod non in actis, non est in mundo. Ki van zárva a bizonyításból minden oly körülmény, mely habár a felek által jogaik a bíró részéről elismerésére fel is hozatik, igényeik eldöntésére semmi befolyással sincs; probanda non sunt, quae probata non relevant.

A törvények is tények, minthogy ellenben ezek az államhatalom kifolyása, a bíró pedig az államhatalom igazságszolgáltatási jogának személyesítője, nem lehet kívánni a felektől, hogy a jogaik megvédésére alkotott törvények lételéről azt, kiből forrásukat találják meggyőzzék. A bírónak hivatalból kell ismernie a törvényeket, s ez menti fel a feleket a törvények bizonyításának kötelezettsége alól.

Ezt fejezi ki ama régi jogi közmondás: jura novit curia. A törvényekre tehát a fél hivatkozhatik ugyan, de azokat bizonyítani nem köteles. Vannak közelebbi módosításai ezen elvnek, melyek azonban erejét legkevésbé sem gyengítik, hanem létezésének alapjára, okára még inkább világot vetnek. Így, ha valaki állításának elismerése végett valamely külföldi törvényre hivatkozik, ez miután nem azon államhatalomban találja forrását, melynek közegeként a bíró működik, bebizonyítandó lesz. A bíró csak azon törvényekről köteles tudomással birni, melyek belföldön kihirdetettek; a föld valamennyi államának törvényhozását a legapróbb részletekig ismertetni nemcsak jogi, de természeti lehetetlenség, s azért minden perrendtartásban valamint hazai törvénykezésünkben is érvényben látjuk a szabályt, hogy külföldi törvényt a feleknek épen úgy, mint bármely ténykörülményt bizonyítaniok kell. Kitka¹⁾ ezen elv alól kivételt gondol azon esetben, midőn a külföldi törvény bizonyítását elmulasztja ugyan a fél, de a bíró előtt ez tudva van, mert ekkor szerinte nem látszik kétségesnek, hogy a bíró határozata alapjául a be nem bizonyított idegen törvényt veheti; de ez csak a nyomozási nem pedig a tárgyalási eljárásban fogadható el,

*) L. Büntetésjogi elméletek és a halálbüntetés. Irta Csatskó Imre. Bécs és Győr. 1843. 1-ső köt. 120--122-ik l.

¹⁾ Die Beweislehre im öst. Civil-Process 158. lap.